

YOSHLAR JINOYATCHILIGINING MOHIYATI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNING ZAMONAVIY TAHLILI

Raxmatov Kamoljon Ximmat o'g'li

*O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi
universiteti magistraturasi tinglovchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlar jinoyatchiligining mohiyati, uning ijtimoiy-huquqiy xususiyatlari hamda zamonaviy sharoitda shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar tahlil qilinadi. Xususan, yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning kelib chiqish sabablari sifatida ijtimoiy muhit, oilaviy tarbiya, ta'lim tizimidagi muammolar, iqtisodiy omillar va axborot makonining ta'siri ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Shuningdek, maqolada yoshlar jinoyatchiligining bugungi holati statistik va tahliliy yondashuv asosida o'rganilib, uni kamaytirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari yoshlar jinoyatchiligining oldini olish va profilaktika choralarini takomillashtirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Аннотация: В данной статье анализируются сущность молодежной преступности, ее социально-правовые особенности, а также основные факторы, влияющие на ее формирование в современных условиях. В частности, в качестве причин возникновения преступности среди молодежи научно обосновываются влияние социальной среды, семейного воспитания, проблемы в системе образования, экономические факторы и воздействие информационного пространства. Кроме того, в статье современное состояние молодежной преступности исследуется на основе статистического и аналитического подходов, а также разрабатываются предложения и рекомендации, направленные на ее снижение. Результаты исследования имеют важное научно-практическое значение для совершенствования мер предупреждения и профилактики молодежной преступности.

Annotation: This article analyzes the essence of youth crime, its socio-legal characteristics, and the main factors influencing its formation in modern conditions. In particular, the causes of crime among young people—such as the social environment, family upbringing, problems within the education system, economic factors, and the impact of the information space—are scientifically substantiated. The article also examines the current state of youth crime based on statistical and analytical approaches, and develops proposals and recommendations aimed at its reduction. The research findings have significant scientific and practical importance in improving preventive measures and strategies for combating youth crime.

Kalit so'zlar: Yoshlar jinoyatchiligi, jinoyatchilik sabablari, ijtimoiy muhit, oilaviy tarbiya, ta'lim tizimi muammolari, iqtisodiy omillar, axborot makoni,

huquqbuzarlik profilaktikasi, ijtimoiy-huquqiy tahlil, deviant xulq-atvor, yoshlar siyosati, jinoyatchilik statistikasi, profilaktika choralarini takomillashtirish, kriminologik tahlil, yoshlar muammolari.

KIRISH

Yoshlar jinoyatchiligi zamonaviy jamiyatning eng dolzarb ijtimoiy muammolaridan biri hisoblanadi. Globalizatsiya, urbanizatsiya va raqamli texnologiyalarning tez rivojlanishi yoshlarning ijtimoiy xulq-atvoriga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning mohiyatini o'rganish hamda unga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Yoshlar deganda o'n to'rt yoshga to'lgan va o'ttiz yoshdan oshmagan shaxslar, shuningdek yosh oila — er-xotinning ikkisi ham o'ttiz yoshdan oshmagan oila yoxud farzand (bola) tarbiyalab voyaga yetkazayotgan o'ttiz yoshdan oshmagan yolg'iz otadan yoki yolg'iz onadan iborat bo'lgan oila, shu jumladan nikohdan ajralgan, beva erkak tushuniladi.¹ Yoshlar jinoyatchiligi — bu ma'lum yosh chegarasidagi (odatda 14–30 yosh) shaxslar tomonidan sodir etiladigan huquqbuzarliklar yig'indisidir. Ushbu hodisa nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy-psixologik jarayon sifatida ham qaraladi.

Kriminologiyada yoshlar jinoyatchiligi quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi:

- emotsional beqarorlik;
- guruh ta'siriga beriluvchanlik;
- tezkor qaror qabul qilish;
- ijtimoiy nazoratning yetarli emasligi.

Kriminologiyada yoshlar jinoyatchiligi yuqorida keltirilgan xususiyatlar orqali chuqurroq tushuntiriladi. Ushbu belgilar nafaqat yoshlarning psixologik holatini, balki ularning ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'sirini ham aks ettiradi.

- Avvalo, **emotsional beqarorlik** yosh davrining tabiiy xususiyati bo'lib, bu davrda shaxsning hissiyoti tez o'zgaruvchan bo'ladi. Yoshlar ko'pincha impulsiv qarorlar qabul qiladi, oqibatlarni to'liq anglamaydi. Shu sababli ular konfliktli vaziyatlarda muqobil, qonuniy yechimlarni emas, balki tezkor va ko'pincha noqonuniy yo'llarni tanlashga moyil bo'ladi.
- Ikkinchi muhim jihat — **guruh ta'siriga beriluvchanlik**. Yoshlar uchun tengdoshlar fikri juda katta ahamiyatga ega. Ular o'zini ijtimoiy guruhga tegishli his qilish uchun ko'pincha o'sha guruh qoidalariga moslashadi, hatto bu qoidalar noqonuniy bo'lsa ham. Aynan shu yerda kriminologiyada “submadaniyat”

¹ O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 14.09.2016 yildagi O'RQ-406-son ex.uz/docs/-3026246?ONDATE=26.01.2022

tushunchasi muhim o'rin egallaydi: ayrim guruhlarda jinoyat ijtimoiy norma sifatida qabul qilinishi mumkin.

- Uchinchi jihat — **tezkor qaror qabul qilish**. Bu holat ko'pincha hayotiy tajribaning yetishmasligi bilan bog'liq. Yoshlar uzoq muddatli oqibatlarni emas, balki qisqa muddatli foydani ko'zlaydi. Masalan, moddiy ehtiyojni tez qondirish istagi o'g'irlik yoki firibgarlik kabi jinoyatlarga olib kelishi mumkin.
- To'rtinchi jihat — **ijtimoiy nazoratning yetarli emasligi**. Bu nazorat oilaviy, maktab va jamiyat darajasida amalga oshiriladi. Agar yosh shaxs ustidan nazorat sust bo'lsa yoki u ijtimoiy institutlardan uzilib qolsa, unda deviant xulq shakllanish ehtimoli ortadi.

Bu jarayonlarni tushuntirishda Edwin Sutherlandning nazariyasi alohida ahamiyatga ega. U tomonidan ilgari surilgan **differensial assotsiatsiya nazariyasiga** ko'ra, jinoyatchilik tug'ma emas, balki o'rganiladigan xulq hisoblanadi. Ya'ni shaxs jinoyat qilishni boshqalardan — yaqin do'stlari, oilasi yoki ijtimoiy muhitidan o'rganadi. Sutherland fikricha, agar shaxsning atrofidagi muhitda qonunni buzishni qo'llab-quvvatlovchi qarashlar ustun bo'lsa, u ham asta-sekin shu xulqni o'zlashtiradi. Masalan, agar yosh bola doimiy ravishda jinoyatchilikni odatiy hol deb biladigan muhitda ulg'aysa, u uchun bu xatti-harakat “normal” bo'lib tuyuladi. Aksincha, ijobiy ijtimoiy muhitda tarbiyalangan yoshlar qonuniy xulqni afzal ko'radi.² Shu nuqtai nazardan qaraganda, yuqorida sanab o'tilgan barcha xususiyatlar bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Emotsional beqarorlik va tezkor qaror qabul qilish yoshlarni tashqi ta'sirlarga ochiq qiladi, guruh bosimi esa bu ta'sirni kuchaytiradi, ijtimoiy nazoratning sustligi esa bu jarayonni cheklovsiz qoldiradi. Bizning fikrimizcha yoshlar jinoyatchiligi individual kamchilik emas, balki ijtimoiy muhit, tarbiya va psixologik omillar o'zaro ta'siri natijasidir. Shu sababli uni kamaytirish uchun faqat jazolash emas, balki sog'lom ijtimoiy muhit yaratish, yoshlarni ijobiy guruhlariga jalb etish va samarali nazorat tizimini yo'lga qo'yish zarur.

Travis Hirschi tomonidan ishlab chiqilgan **ijtimoiy nazorat nazariyasi** (Social Control Theory) yoshlar jinoyatchiligini tushuntirishda eng muhim konsepsiyalardan biri hisoblanadi. U o'zining “*Causes of Delinquency*” (1969) asarida jinoyatchilikning sababi sifatida “nima uchun odamlar jinoyat qiladi?” degan savoldan ko'ra, **“nima uchun odamlar jinoyat qilmaydi?”** degan savolni asosiy qilib qo'yadi. Uning fikriga ko'ra, har bir insonda deviant (jumladan, jinoyat sodir etish) imkoniyati mavjud. Ammo ko'pchilik jinoyat sodir etmaydi, chunki ularni jamiyat bilan bog'lab turuvchi **ijtimoiy aloqalar (social bonds)** mavjud. Agar bu aloqalar mustahkam bo'lsa: shaxs jamiyat qoidalariga amal qiladi, jinoyat sodir etishdan o'zini tiyadi. agar bu aloqalar

² Sutherland E. H. *Principles of Criminology*. – Philadelphia, 1947.

zaiflashsa yoki uzilsa: shaxs nazoratdan chiqadi deviant xulq, shu jumladan jinoyatchilik kuchayadi.

Hirschi ajratgan 4 asosiy element (ijtimoiy bog‘liqlik tarkibi):

1. Attachment (bog‘liqlik)

Bu — shaxsning ota-ona, o‘qituvchi va yaqin ijtimoiy muhitga bo‘lgan hissiy bog‘liqligidir.

- Agar yosh bola ota-onasini hurmat qilsa va ularning fikrini qadrlasa, u jinoyat qilishdan tiyiladi;
- Chunki u yaqin insonlarning ishonchini yo‘qotishni istamaydi.

Ushbu elementning muhim jihati bog‘liqlik — ijtimoiy nazoratning eng kuchli shaklidir.

2. Commitment (maqsadga sodiqlik)

Bu — shaxsning kelajak rejalari (ta’lim, ish, martaba) bilan bog‘liqligi.

- Agar yosh insonda aniq maqsadlar bo‘lsa, u jinoyat qilishdan qochadi;
- Chunki jinoyat uning kelajagini xavf ostiga qo‘yadi.

3. Involvement (faollik)

Bu — shaxsning ijtimoiy foydali faoliyat bilan bandligi. Sport, o‘qish, ish yoki jamoat faoliyatiga jalb etilgan yoshlar jinoyatga kamroq moyil bo‘ladi chunki ularda “bo‘sh vaqt” kam bo‘ladi. “bandlik jinoyatchilikka vaqt qoldirmaydi”.

4. Belief (qonun va qadriyatlarga ishonch)

Bu — shaxsning jamiyat qonunlari va axloqiy me’yorlariga bo‘lgan ishonchi. Agar inson qonunlarni adolatli deb bilsa, ularni buzmaydi, aksincha qonunlarga ishonch yo‘qolsa, jinoyatchilik ehtimoli ortadi.

Hirschi nazariyasining asosiy g‘oyasi shundan iboratki: jinoyatchilikning asosiy sababi — yomon niyat emas, balki **ijtimoiy bog‘liqlikning yetishmasligi**. Shu bois jinoyatchilikka qarshi kurashishda jazolashdan ko‘ra, ijtimoiy aloqalarni mustahkamlash (oila, ta’lim, jamiyat) ko‘proq samara beradi.³

Bizninining fikrimizcha, ushbu nazariya hozirgi zamon yoshlar jinoyatchiligini tahlil qilishda ayniqsa dolzarb hisoblanadi. Chunki bugungi kunda globallashuv va raqamli muhit ta’sirida yoshlarning an’anaviy ijtimoiy institutlar — oila, maktab va mahalla bilan bog‘liqligi ma’lum darajada zaiflashmoqda. Bu esa Hirschi ta’kidlagan “ijtimoiy nazorat” mexanizmlarining susayishiga olib kelmoqda. Ushbu nazariyani zamonaviy sharoitda boshqa nazariyalar bilan uyg‘un holda qo‘llash yanada samarali natija beradi.

Yoshlar jinoyatchiligining shakllanishida ijtimoiy-iqtisodiy omillar muhim o‘rin tutadi. Jamiyatda iqtisodiy tengsizlik, ishsizlik darajasining yuqoriligi, kambag‘allik va

³ Travis Hirschi. *Causes of Delinquency*. – Berkeley: University of California Press, 1969.

ijtimoiy himoyaning yetarli emasligi yoshlarning deviant xulq-atvoriga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Kriminologik tadqiqotlarga ko'ra, moddiy resurslarning cheklanganligi yoshlarni noqonuniy yo'llar orqali daromad topishga undashi mumkin. Ayniqsa, ijtimoiy tabaqalanish kuchli bo'lgan jamiyatlarda yoshlar o'rtasida norozilik kayfiyati ortib, bu holat jinoyatchilikning oshishiga olib keladi.

Bu jarayonni Robert K. Merton o'zining "strain theory" (ijtimoiy zo'riqish nazariyasi) orqali tushuntiradi. Unga ko'ra, jamiyat barcha a'zolar uchun umumiy maqsadlarni (masalan, boyluk, muvaffaqiyat) belgilaydi, biroq bu maqsadlarga erishish imkoniyatlari barcha uchun teng emas. Natijada ayrim yoshlar qonuniy vositalar orqali muvaffaqiyatga erisha olmagach, noqonuniy yo'llarni tanlaydi.⁴

Shuningdek, ishsizlik ham yoshlar jinoyatchiligiga bevosita ta'sir etuvchi omillardan biridir. Ish bilan band bo'lmagan yoshlar:

- ijtimoiy nazoratdan chetda qoladi;
- bo'sh vaqtining ko'pligi sababli salbiy muhitga tushib qolishi mumkin;
- moddiy ehtiyojlarini qondirish uchun jinoyat sodir etishga moyil bo'ladi.

Bundan tashqari, urbanizatsiya jarayonlari, ya'ni aholi zich joylashgan hududlarda ijtimoiy nazoratning pasayishi ham jinoyatchilik darajasining oshishiga olib keladi. Katta shaharlarda anonimlikning yuqoriligi va ijtimoiy aloqalarning sustligi yoshlar xulq-atvoriga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bizning fikrimizcha, hozirgi kunda ijtimoiy-iqtisodiy omillar yanada murakkablashgan. Raqamli tengsizlik, migratsiya va bandlik muammolari yoshlar jinoyatchiligining yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Shu sababli bu muammoni hal etishda faqat huquqiy choralar emas, balki iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, yoshlar bandligini oshirish va ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Howard Becker nazariyasiga ko'ra, agar ta'lim tizimi yoshlarni salbiy tarzda "jinoyatchi" sifatida belgilasa, ular o'zini shunday tutishga moyil bo'ladi. Shu bois sifatli tarbiya va ijobiy ijtimoiy identifikatsiya yoshlarni jinoyatchilikdan saqlashda muhim hisoblanadi.

Nazariyaning asosiy g'oyalari:

1. Deviantlik — ijtimoiy konstrukt

Beckerga ko'ra, jinoyatchilik yoki deviant xulq shaxsning tabiati bilan emas, balki jamiyat tomonidan **"deviant" deb belgilanishi bilan yuzaga keladi.**

- Masalan, biror yosh maktab qoidalarini buzsa, ba'zi ijtimoiy guruhlar uni "jinoyatchi" sifatida qabul qiladi;
- Shu belgilash shaxsning o'zini shunday tutishiga olib keladi.

2. Labeling (belgilash) jarayoni

⁴ Robert K. Merton. *Social Structure and Anomie*. – American Sociological Review, 1938.

- Jamiyat yoki muassasa yoshlarni biror salbiy xulq uchun belgilaydi (masalan, jinoyatchi, qo'pol o'quvchi);
- Shaxs bu belgini qabul qilsa, u o'zini shu rolga moslashtiradi;
- Natijada "self-fulfilling prophecy" yuzaga keladi, ya'ni belgilash haqiqiy xulqqa aylanadi.

3. Submadaniyat va ijtimoiy guruhlar

- Deviantlar o'zaro aloqada bo'lib, **submadaniyat** hosil qiladi;
- Bu submadaniyat o'z qoidalari, normalari va qadriyatlariga ega bo'ladi;
- Yoshlar submadaniyat orqali jinoyat yoki deviant xulqni o'rganadi va mustahkamlaydi.

4. Ta'lim va tarbiya tizimiga tatbiqi

- Maktab va boshqa ta'lim muassasalari yoshlarni salbiy belgilar bilan identifikatsiya qilmasligi kerak;
- Aks holda, yoshlar ijtimoiy nazorat ostida bo'lsa ham, submadaniyat va deviant xulqqa kirib boradi;
- Shu nuqtai nazardan, sifatli tarbiya va ijobiy ijtimoiy identifikatsiya yoshlarni jinoyatchilikdan himoya qiluvchi mexanizm sifatida ishlaydi.⁵

Bizning fikrimcha, Howard Beckerning "deviant" submadaniyat nazariyasi yoshlar jinoyatchiligini tushuntirishda juda dolzarb yondashuv hisoblanadi. U jinoyatchilikni shaxsning tabiati bilan emas, balki **ijtimoiy kontekst va jamiyat tomonidan belgilanishi** orqali yuzaga keladigan hodisa sifatida ko'rishni taklif qiladi. Shu nuqtai nazardan, ta'lim va tarbiya tizimi yoshlarni jinoyatchi sifatida belgilash o'rniga, ularni **ijtimoiy jihatdan ijobiy submadaniyatga yo'naltirish** vazifasini bajarishi muhimdir.

Hozirgi kunda yoshlar orasida jinoyatchilik va deviant xulqning shakllanishida **raqamli muhit va internetning** roli ortib bormoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar nafaqat axborot va kommunikatsiya vositasi sifatida, balki yoshlar xulq-atvorini shakllantiruvchi ijtimoiy maydon sifatida ham xizmat qilmoqda.

1. Internet orqali jinoyatchilikning yangi shakllari

- **Kiberjinoyatchilik:** firibgarlik, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash, zararli dasturlar tarqatish kabi jinoyatlar yoshlar orasida ko'paymoqda;
- **Zo'ravonlik va cyberbullying:** ijtimoiy tarmoqlarda tengdoshlar orasida tazyiq va zo'ravonlik holatlari keng tarqalgan;
- **Guruh submadaniyati:** onlayn muhitda yoshlar o'rtasida salbiy qoidalar va deviant xulq odatlari tez tarqaladi.

⁵ Becker H. Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance. – Free Press, 1963.

Bu jarayonlarni United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) va European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) tadqiqotlari ham tasdiqlaydi.

Albert Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasiga ko'ra, yoshlar o'z xulq-atvorini **muhitdan kuzatish va taqlid qilish orqali o'rganadi**.⁶ Internet va ijtimoiy tarmoqlar esa salbiy xulq-atvorni tezkor o'rganish va kengaytirish maydonini yaratadi.

- Masalan, zo'ravonlik yoki firibgarlikni normal hol sifatida ko'rsatadigan video yoki postlar yoshlarni xulqni takrorlashga undaydi;
- Onlayn submadaniyatlar (guruhlar, forumlar, "challenge"lar) yoshlarni deviant xatti-harakatga rag'batlantiradi.

Statistika va tadqiqot natijalari:

- UNODC ma'lumotlariga ko'ra, 2020–2021 yillarda 15–24 yoshdagi shaxslar orasida **kiberjinoyatga jalb qilinganlar 12–15%** ni tashkil qilgan⁷;
- Europol hisoboti bo'yicha, onlayn zo'ravonlik va firibgarlik holatlari yoshlar orasida o'sish tendensiyasini ko'rsatadi⁸.

Raqamli muhit va internet yoshlar jinoyatchiligida ham ijobiy, ham salbiy rol o'ynaydi. Ijobiy tomoni — ta'lim, kommunikatsiya, o'qish va ijtimoiy faoliyat uchun imkoniyatlar yaratadi. Salbiy tomoni esa — kiberjinoyatchilik, zo'ravonlik, submadaniyat va deviant xulqni tezkor tarqatishdir. Shu sababli yoshlarni raqamli xavfsizlik, onlayn etik va ijtimoiy mas'uliyatga o'rgatish zarur.

Zamonaviy tendensiyalar yoshlar jinoyatchiligida. Bugungi kunda yoshlar jinoyatchiligi yangi shakllarda rivojlanmoqda. Jahon va mintaqaviy tadqiqotlar quyidagi asosiy yo'nalishlarni ko'rsatadi:

1. Kiberjinoyatlar sonining ortishi

Yoshlar orasida kiberjinoyatchilik eng tez o'sayotgan jinoyat turi hisoblanadi. Kiberjinoyatlar quyidagilarni o'z ichiga oladi: firibgarlik, shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash, zararli dasturlar tarqatish, zo'ravonlik aks ettirilgan kontent tarqatish.⁹

- Internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi yoshlar uchun anonim va tezkor jinoyat imkoniyatlarini yaratadi.
- UNODC va Europol tadqiqotlariga ko'ra, 2020–2022 yillarda yoshlar orasida kiberfiribgarlik va kiberzo'ravonlik holatlari keskin oshgan.¹⁰

2. Guruh bo'lib jinoyat sodir etish

- Yoshlar ko'pincha tengdoshlar bilan birgalikda jinoyat sodir qiladi, bu esa ijtimoiy bosim va guruh identifikatsiyasini kuchaytiradi.

⁶ Albert Bandura. *Social Learning Theory*. – Prentice Hall, 1977.

⁷ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). *Cybercrime and Youth: Global Trends Report*. – 2021.

⁸ European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol). *Internet Organized Crime Threat Assessment (IOCTA)*. – 2022.

⁹ United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). *Global Report on Cybercrime and Youth*. – 2021.

¹⁰ Europol. *Internet Organized Crime Threat Assessment (IOCTA)*. – 2022.

- Beckerning submadaniyat nazariyasi bo'yicha, yoshlar o'zaro deviant submadaniyat yaratadi va unga moslashadi.¹¹

3. Narkotik moddalar bilan bog'liq jinoyatlar

- Yoshlar orasida narkotik moddalarni sotish va iste'mol qilish bilan bog'liq jinoyatlar kengaymoqda.
- Ijtimoiy-iqtisodiy omillar va bo'sh vaqtning ko'pligi bu jarayonga sabab bo'ladi.

4. Transmilliy jinoyatchilikka jalb etilish

- Yoshlar turli mamlakatlarda amalga oshiriladigan kiberhujumlar, kontraband va odam savdosi bilan bog'liq jinoyatlarda ishtirok etishi kuzatilmoqda.¹²
- Globalizatsiya va internet tarmog'ining kengayishi yoshlarni xalqaro jinoyatchilikka tez jalb qilmoqda.

Yoshlar jinoyatchiligini kamaytirish uchun quyidagi chora-tadbirlar muhim:

- oilaviy tarbiyani mustahkamlash;
- ta'lim tizimini rivojlantirish;
- yoshlar bandligini ta'minlash;
- psixologik yordam xizmatlarini kengaytirish;
- huquqiy madaniyatni oshirish.

Xulosa

Yoshlar jinoyatchiligi zamonaviy jamiyatda ko'p omillar ta'sirida shakllanadigan murakkab ijtimoiy hodisa hisoblanadi. U yoshlarning psixologik xususiyatlari, ijtimoiy muhit, ta'lim va tarbiya tizimi hamda iqtisodiy sharoitlar bilan bevosita bog'liqdir. Shu bilan birga, Travis Hirschi, Robert K. Merton va Howard Becker kabi olimlar nazariyalari ushbu hodisaning ilmiy asoslarini tushuntirishda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, hozirgi davrda raqamli muhit va globalizatsiya ta'sirida yoshlar jinoyatchiligi yangi ko'rinishlarda namoyon bo'layotgani bu muammoni yanada dolzarb qiladi. Shu sababli, menimcha, yoshlar jinoyatchiligini kamaytirish faqat jazolash bilan emas, balki ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirish, ta'lim va tarbiyani kuchaytirish hamda yoshlarni ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlash orqali amalga oshirilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar (snoskalar):

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – T 2023 yil.
2. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 14.09.2016 yildagi O'RQ-406-son ex.uz/docs/-3026246?ONDATE=26.01.2022
3. Travis Hirschi. *Causes of Delinquency*. – Berkeley: University of California Press, 1969.
4. Howard Becker. *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. – Free Press, 1963.

¹¹ Howard Becker. *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. – Free Press, 1963.

¹² UNICEF. *Youth and Transnational Crime*. – 2019.

5. Albert Bandura. *Social Learning Theory*. – Prentice Hall, 1977.
6. Robert K. Merton. *Social Structure and Anomie*. – American Sociological Review, 1938.
7. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). *Global Report on Cybercrime and Youth*. – 2021.
8. Europol. *Internet Organized Crime Threat Assessment (IOCTA)*. – 2022.